

A szak- és intézményválasztást segítő információk fontossága a pályorientációban

Napjainkban a pályaválasztást folyamatként kezeljük, amely tulajdonképpen kisebb-nagyobb döntések sorozatát foglalja magában. Ezt a döntéssorozatot nevezzük pályorientációnak.

A pályorientáció célja az, hogy a tanulókat a pályaválasztási döntés meghozatalában segítse úgy, hogy a tanulóknak lehetőségük legyen elsajátítani az életpálya-szemléletet és a tervezési készséget. Az iskolának nem egy döntésre kell felkészítenie a fiatalt, hanem a munka világában történő folyamatos tájékozódásra, orientálódásra. (Szilágyi 2003).

A pályorientáció folyamatában az öndefiníció kialakításához a személy meghatározott személyiségtulajdonságok megismerése és elemzése révén juthat el. Ezek a kiemelt személyiségtulajdonságok: érdeklődés, képesség, érték, munkamód (Szilágyi–Hajdu 2002, Szilágyi 2003). A fiatal a tájékozódási folyamatban társadalmi környezetének gazdasági jellemzőit és képzési lehetőségeit is meg kell hogy ismerje, valamint valódi ismereteket kell gyűjtsön a pályák világáról (Fazakas 2008). A pályorientáció tartalmát tehát az önismeret, a képzési lehetőségek ismerete és a pályaismeret adja, ami interdiszciplináris szemléletű ismeretanyagot jelent, pszichológiai, közgazdasági, jogi és munkatudományi ismereteket is kell tartalmaznia.

A szakmai életútban fontos lépésként tartjuk számon a felsőfokú szakképzés és az intézmény kiválasztását. Ebben a döntésben a fiatalok az önmagukra vonatkozó elképzeléseiket, a valóságot, és a lehetőségeket egyaránt figyelembe kell hogy vegyék, mérlegelniük kell a lehetőségeket és a környezetükből érkező véleményeket, információkat is.

A személyiségtényezők fejlettsége és a pályaválasztási döntés minősége között közvetlen kapcsolat van. A sikeres pályaválasztás előkészítésében fontos megtalálni azokat a személyiségjegyeket, amelyek alakítása, fejlesztése révén érzelmileg is megalapozott, valós önértékelésre épülő szerepelképzelés alakulhat ki. A sikeres pályaválasztási folyamat és a pályaalakulási szükségesség a sikeres pályaidentifikációhoz, ami feltétele a későbbi elégedettségnek, eredményességnek, alkotó társadalmi aktivitásnak, és a munkában való önmegvalósításnak

(Ritoók 2008). A pályával való azonosulás folyamatának az öndefiníció a központi fogalma, ami az egyéni és szociokulturális tényezők közötti kölcsönhatások eredménye, azok szintézise (Super 1971, in Szilágyi 2003).

Az utóbbi évek vizsgálatait azt mutatják, hogy az erdélyi magyar érettségi előtt álló diákok jelentős része irányulna a felsőoktatási intézmények felé, a felsőfokú végzettség megszerzése részét képezi a szakmai életútjukkal kapcsolatos elképzeléseiknek. A 2006-ban vizsgált érettségi előtt álló diákok 88%-a, 2010-ben pedig a XI. osztályosok 82%-a válaszolta azt, hogy érettségi után szeretné folytatni tanulmányait, és többségük anyanyelven tanulna legszívesebben. A tanulók egy része úgy képzei el, hogy munka mellett vállalná a továbbtanulást. Ugyanakkor a 2010-es vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy az érettségi előtti évben még csak a megkérdozettek egyharmada tud olyan egyetemet megnevezni, ahová jelentkezne. Akkor a vizsgálatba bevont diákoknak több mint a fele nem tudta a választ, vagy nem válaszolt arra a kérdésre, hogy hol tanulna tovább (nem válaszolt 44%, nem tudja 7%). A részleges válaszok aránya 10%, ezek a tanulók intézménytípust, országot vagy várost választottak. Tehát mindössze a vizsgálati személyek 39%-a nevezte meg azt az egyetemet, ahová jelentkezne (Szentés 2008, 2012, 2014). A 80% fölötti továbbtanulási szándékhoz képest a felsőoktatásban végzett mérések eredményeiből az derül ki, hogy a magyarul érettségiző fiataloknak végül csak körülbelül a fele tanul tovább, és gyakorlatilag a diákoknak az egynegyede folytatja tanulmányait valamely magyar nyelvű egyetemi képzésben (Tonk 2012).

Ahhoz, hogy a diákok a számukra megfelelő képzés és az érdeklődésüknek, képességeiknek megfelelő szakmacsoport felé irányuljanak, információkra is szükségük van. Az információszerzésben sokat segíthet az iskola, és jelentős a család, valamint a kortársak hatása. Erre vonatkozóan a 2010-es eredmények alapján, tanulók úgy ítélik meg, hogy a pályaválasztással kapcsolatban sok információhoz jutnak az internet, az iskola, a barátok és a család révén. A választásban mégis sok bizonytalanság tükröződik, illetve ha a továbbtanuláson túl egyéb szakmai tervekre is rákérdezzük, kiderül, hogy a tanulók nem ismerik jól az általuk választott szakmák tartalmát és az azokhoz kötődő munkatevékenységeket sem (Szentés 2012, 2014).

A pályaválasztással kapcsolatos információknak több forrása is van, a diákok jelentős része tájékozódik *az internetről* (74%), és sokan értékelik úgy, hogy *az iskolából* (64% – tanároktól és/vagy osztályfőnöktől és/vagy iskolai tanácsadótól) kapnak információkat. Szintén sokan jelölték meg a válaszlehetőségek

közül *a barátokat* (62%) és *a családot* is (61%). Az információk viszont még nem megfelelően hasznosíthatók, mert csak a diákok egy része kezdte el konkrétan megtervezni a továbbtanulást, ami például abban is megnyilvánul, hogy intézményt választanak. Összehasonlítva azok válaszait, akik még nem választottak felsőoktatási intézményt azokkal, akik már választottak, azt találtuk, hogy akik továbbtanulási terveik átgondolása során már eldöntötték, hogy melyik felsőfokú intézménybe fognak jelentkezni, három lehetséges információforrást szignifikánsan gyakrabban neveztek meg. Az intézményt már megjelölő diákok csoportjából többen nyilatkoztak úgy, hogy számukra a pályaválasztással, a továbbtanulással és a szakmákkal kapcsolatos információk forrásai *a tájékoztató kiadványok* (szórólap, tájékoztató füzet stb.), *a barátok*, valamint *az egyetemi tájékoztató rendezvények, börzék*. Arra következtethetünk tehát, hogy ők már érdemben tanulmányoztak tájékoztató kiadványokat, vettek részt pályaválasztási rendezvényen, börzén, és többen beszélgetnek barátaikkal a továbbtanulásról (Szentés 2014). A válaszlehetőségeket és az azokat bejelölő diákok arányát az első táblázat mutatja (a vizsgálati személyek ennél a kérdésnél több válaszlehetőséget is bejelölhettek).

Továbbtanulással, szakmákkal kapcsolatos információforrások

Honnan szerzed a pályaválasztással, továbbtanulással és szakmákkal kapcsolatos információkat?		Teljes minta (N = 743)	Megneveztek felsőfokú intézményt (N = 295)
1.	internetről	74%	77,6%
2.	barátoktól	62%	67,8%
3.	családtól	61%	63,7%
4.	tanároktól	54%	56,9%
5.	tájékoztató kiadványokból (szórólap, tájékoztató füzet stb.)	36%	46,4%
6.	osztályfőnöktől	28%	26,4%
7.	egyetemi tájékoztató rendezvényen, börzén	28%	32,2%
8.	sajtóból (rádió, TV, újság)	21%	22,7%
9.	iskolai tanácsadótól	5%	6,4%
10.	egyháztól	3%	3,7%
11.	egyéb	2%	0,3%

Az intézmény- és szakválasztás nem könnyű feladat a diákok számára, és szükség van megfelelő információnyújtásra, valamint a pályaválasztási döntés támogatására a sikeres pályaeorientáció érdekében. Az iskola pályaválasztással kapcsolatos információforrásként is fontos a diákok számára, és lényeges szerepe van a munka világában történő folyamatos tájékozódásra, orientálódásra való felkészítésben. Nehéz, de hasznos feladat annak támogatása, hogy azok a tanulók, akik tanulmányaikat folytatják, jó döntést hozzanak a felsőfokú szakképzések és intézmények kiválasztása szempontjából. A felnőtt társadalomnak, a pedagógusoknak, a pályaeorientációban jártas szakembereknek részt kell vállalniuk abban a folyamatban, amelyben a fiatalok megtalálják a szakmai- és életcélokat, majd elképzeléseiket továbbviszik.

Szakirodalom

- Fazakas Ida: A Tájéoló pályaeorientációs program romániai adaptációja. *Magiszter*, 2008, Pedagógusok szakmai-módszertani folyóirata, VI. évfolyam 2. szám.
- Ritoók Magda: *Pályafejlődés – pályafejlődési tanácsadás. Egy negyven évet átfogó longitudinális pályakövető vizsgálat tanulságai*. Budapest, 2008, ELTE Eötvös Kiadó.
- Szentes Erzsébet: Foglalkozásválasztás és továbbtanulási szándék vizsgálata XII. osztályosok körében. In Pletl Rita (szerk.): *Az anyanyelvoktatás metamorfózisa*. Kolozsvár, 2008, Scientia Kiadó.
- Szentes Erzsébet: Pályaválasztás és pályakép vizsgálata a XI. osztályosok körében. In Pletl Rita (szerk.): *Anyanyelvoktatás – Nyelvi horizontok*. Kolozsvár, 2012, Scientia Kiadó.
- Szentes Erzsébet: 2014 A szak- és intézményválasztást befolyásoló tényezők vizsgálata, a felsőfokú képzés szerepe a szakmai szocializáció folyamatában. In Pletl Rita: (szerk.) *Anyanyelvoktatás – Irányok és törésvonalak*. Kolozsvár, 2014, Ábel Kiadó.
- Szilágyi Klára – Hajdú Annamária: *Pályaeorientáció*. Budapest, 2002, Kollégium Kft.
- Szilágyi Klára: *Munka-, pályatanácsadás mint professzió*. Budapest, 2003, Kollégium KFT.
- Tonk Márton: Lehetőségek, modellek, kihívások a kisebbségi felsőoktatáspolitikában. In *Az erdélyi magyar felsőoktatás és a Sapientia EMTE. Pro Minoritate*, 2012. 01. 04. 69–82. p.